

## Nr 59.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen; given Stockholms slott den 3 februari 1922.*

Under åberopande av bifogade i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlägga följande

### **Förslag**

till

**ändrad lydelse av §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen.**

#### § 60.

1. När ärende skall slutligen avgöras, böra därtill hörande handlingar uppläsas, så framt någon kammarens ledamot sådant äskar. Ej må något mål, däri överläggning ägt rum, till slutligt avgörande företagas, förr än kammaren på talmannens hemställan förklarar överläggningen slutad.

2. Därefter bör, utom i de fall mom. 3 upptager, proposition framställas i den ordning, här nedan i detta mom. stadgas. Kan fråga bliva föremål för bifall eller avslag, bör talmans första proposition lyda på bifall. Om denna besvaras med nej, och anmärkningar i saken blivit under överläggningen gjorda, bör den följande propositionen i enlighet med dem uppställas. Innefattar ett förslag flera delar, som ej lämpligen kunna i ett sammanhang avgöras, bör särskild proposition å vardera delen framställas i enahanda ordning, som nu är föreskriven. — Proposition skall alltid endast med ja eller nej besvaras, och talmannen tillkännagive sin uppfattning av det svar, som lämnats, varvid skall bero, så vida ej votering begäres, vilken då ej må vägras; en var i övrigt obetaget att låta sin särskilda mening i protokollet antecknas. Ingen må försöka att beslutet genom ny överläggning uppriva. — Då voterats skall, bör voteringsproposition jämte tydlig kontraposition genast författas, justeras och anslås, samt omröstningen strax därefter verkställas; men ej må proposition göras, om vote-

ring skall äga rum, ej heller någon omröstning därom tillåtas. Omröstningen skall ske öppet och verkställas efter namnupprop eller på annat sätt, varom i reglementariska föreskrifter för riksdagen bestämmes. Befinnas de avgivna rösterna lika delade, nedlägga talmannen i en därtill avsedd rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, och avgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en av kammarens ledamöter på anmodan av talmannen upptager ur rösturnan.

3. Fråga, varom i första punkten av 110 § regeringsformen eller i 32 § 2 mom. eller i tredje punkten av 52 § i denna riksdagsordning förmäles, skall alltid avgöras genom votering. I ty fall gälle angående voteringsproposition jämte kontraposition vad i nästföregående mom. sägs; och bör, sedan nämnda propositioner anslagits, omröstning genast äga rum. Sådan omröstning skall alltid ske med tryckta och omärkta, enkla, slutna och hoprullade sedlar, och bör, till undvikande av lika röstetal för ja och nej, i mål, där blott enkel pluralitet erfordras, talmannen vid varje omröstning före sedlarnas uppräknig en bland dem uttaga och genast förseglad avlägga. Om vid sammanräknandet av de övriga sedlarna rösterna befinnas lika delade, skall den förseglade sedeln öppnas och avgöra beslutet. Är pluralitet redan vunnen, bör den avlagda sedeln ouppbruten genast förstöras.

#### § 65.

När, i fråga om statsutgifter — — — gälla såsom riksdagens beslut. Om vid sammanräkningen av de avgivna rösterna dessa befinnas lika delade, nedlägga andra kammarens talman i en därtill avsedd rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, och avgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en av andra kammarens ledamöter på anmodan av talmannen upptager ur rösturnan.

#### § 75.

Alla val skola ske med slutna sedlar, och iakttages därvid, att namnsedlarna, så framt de skola bliva gällande, böra vara enkla, hoprullade, omärkta — — — lottning, när så erfordras.

**GUSTAF.**

*A. Åkerman.*

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför  
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott  
fredagen den 3 februari 1922.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikesärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen statsrådet Åkerman anför:

»Genom proposition den 31 januari 1919, nr 101, förelade Kungl. Maj:t riksdagen förslag till ändrad lydelse av §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen, avseende införande av öppen omröstning i riksdagen. Propositionen blev av konstitutionsutskottet tillstyrkt. Utskottets hemställan bifölls av andra kammaren men avslogs av första kammaren, i följd varav frågan för det dåvarande hade förfallit.

Redan vid 1920 års riksdag gjordes emellertid frågan ånyo till föremål för riksdagens prövning genom proposition, nr 157, vilken till alla delar anslöt sig till 1919 års förslag i ämnet. Propositionen, i samband med vilken riksdagen till behandling förehade två i ämnet väckta motioner, tillstyrktes av konstitutionsutskottet med allenast en mindre väsentlig ändring, till vilken jag i det följande återkommer. Andra kammaren biföll utskottets hemställan, varemot såväl denna hemställan som Kungl. Maj:ts proposition av första kammaren avslogs. Frågan hade sålunda ännu en gång förfallit.

I det yttrande till statsrådsprotokollet, vari departementschefen tillstyrkte Kungl. Maj:t att avlåta 1919 års proposition, utvecklades närmare de skäl, vilka ur såväl det allmännas som de enskilda riksdagsmännens synpunkter gjorde det önskvärt, att öppet omröstningssätt vunne tillämpning i riksdagens kamrar. I berörda yttrande bemöttes jämväl vissa invändningar,

som vid frågans föregående behandling i riksdagen — denna fråga har före 1919 dragits under folkrepresentationens prövning vid ej mindre än tjugu riksdagar — framstälts mot en dylik reform, och påvisades hurusom dessa invändningar vore ogrundade eller i varje fall saknade avgörande betydelse. Det motstånd, som vid 1919 och 1920 års riksdagar restes mot den föreslagna reformen, föranleddes väsentligen av principiella betänkligheter, vilka redan i motiveringen till 1919 års proposition i ämnet blivit ingående bemötta. Det må tillåtas mig att i detta sammanhang jämväl erinra om antalet av de röster, med vilka förevarande fråga vid nämnda riksdagar avgjordes. År 1919 avgåvos i första kammaren 55 röster för och 66 röster emot konstitutionsutskottets tillstyrkande hemställan. I andra kammaren voro motsvarande siffror 118 och 59. År 1920 uppgick i första kammaren antalet röster för den föreslagna reformen till 45, under det motståndarna räknade 49 röster. I andra kammaren utgjorde röstantalet respektive 85 och 53. Det väckte på sin tid — och enligt min mening ej utan skäl — ett visst uppseende att vid denna viktiga frågas avgörande ej större antal av kamrarnas ledamöter deltog i beslutet än fallet var, särskilt vid 1920 års riksdag. Frågans utgång vid dessa riksdagar synes mig vid ovan omnämnda förhållanden icke böra hindra, att densamma redan nu ånyo upptages. De skäl, som lågo till grund för propositionerna till nämnda riksdagar äga alltjämt oförminskad giltighet. Jag ber att här få hänvisa till chefens för justitiedepartementet anförande till statsrådsprotokollet den 31 januari 1919, då han hemställde om framläggande för riksdagen av 1919 års proposition i förevarande ämne. Bland annat yttrade sålunda departementschefen: »Rent principiellt sett måste den öppna omröstningen anses vara den med riksdagsmannakallets natur mest överensstämmande. Särskilt i vårt land, där offentlighetsgrundsatsen eljest är i regel gällande vid de allmänna ärendenas behandling såväl utom som inom riksdagen, måste det framstå såsom inkonsekvent och principvidrigt, att folkrepresentantens verksamhet på denna avgörande punkt omgärdas av sekretess. Då riksdagens förhandlingar äro offentliga och vad som därunder förekommer tages till protokoll, vilka äro för allmänheten tillgängliga, synes ock själva avgörandet av föreliggande ärenden böra träffas under full offentlighet.

Allenast genom det öppna omröstningssättet tillgodoses det allmänna intresset av, att folket i sin helhet erhåller kännedom om, huru dess representanter ställt sig till avgörandena i riksdagen i varje särskild fråga. Även om man betraktar saken ur de enskilda valmännens synpunkt, bör

det framstå som en berättigad fordran, att de erhålla fullständig visshet därom, på vad sätt riksdagsmännen, vilka numera allmänt väljas på grundval av ett visst program, låta sin politiska uppfattning komma till uttryck, när det gäller att i riksdagen fatta beslut. Sedan numera den offentliga kandidaturens berättigande blivit allmänt erkänt i vårt land, synes den öppna omröstningen i riksdagen böra framgå härav som en given följd. Anses det naturligt och riktigt, att den, som uppsättes till kandidat vid ett riksdagsmannaval, offentligen redogör för sin ståndpunkt i allmänt politiskt hänseende och beträffande särskilda aktuella spörsmål, bör det också vara självfallet, att den valde vid beslutet inom riksdagen öppet ådagalägger, huru han i själva verket utför de grundsatser, vilka han inför valmännen förklarar sig vilja följa.

Det kan vara anledning anmärka, att det proportionella valsättet, varigenom de olika partigrupperna tillerkänts en deras numerär inom valmanskåren motsvarande representation, starkare än förut framhävt valmännens och de skilda partiernas intresse av att med tillhjälp av omröstningens öppenhet följa de valdes riksdagsmannagärning. Man kan med skäl fråga sig, huruvida det kan anses konsekvent att genom själva valsättet söka åstadkomma en så rättvis fördelning, som möjligt i de olika partiernas representation och samtidigt bibehålla den hemliga omröstningsmetoden, till följd varav valmännen kunna komma att gång efter annan omvälja en representant, som de icke skulle hava valt, därest de känt det sätt, varpå han utövat sin rösträtt som riksdagsman. Icke utan fog kan därför det öppna omröstningssättet betecknas såsom ytterligare påkallat av systemet med proportionella val.

Men icke blott från den stora allmänhetens och de speciella väljarkårernas, utan även från folkrepresentanternas egen synpunkt måste den ifrågasatta ändringen av omröstningssättet framstå såsom synnerligen önskvärd. För riksdagsmannen bör det vara av betydelse, att han kan fullgiltigt styrka vilken ställning han intagit vid de särskilda frågornas avgörande. För att vinna detta syfte har under det nuvarande systemet den utvägen anlåtats, särskilt i viktigare frågor, att ledamöter, som ej deltagit i diskussionen, genom instämmande i någon meningsfrändes yttrande deklarerat sin ståndpunkt. Ett sådant ändamål tillgodoses emellertid på ett enklare och mera tillförlitligt sätt genom den öppna omröstningen. I riksdagen har vid denna frågas behandling jämväl framhållits, hurusom tillräckligt skäl för reformens vidtagande kan anses föreligga redan i den omständigheten, att en folkrepresentant med det nuvarande röstningssättet

kan tänkas rösta annorlunda än man haft anledning förvänta på grund av hans uppträdande under de röstningen föregående förhandlingarna.»

Efter att hava påpekat hurusom den öppna omröstningen givetvis komme att i förhållande till det nuvarande systemet medföra fördelen av en avsevärd tidsvinst, framhöll min dåvarande företrädare vidare att den ifrågavarande reformens genomförande även torde kunna bidra till motarbetande av det med rätta överklagade missförhållandet att riksdagsmän, stundom till anmärkningsvärt stort antal, förfallolöst utebleve från kammarnas plena. Med den öppna omröstningen syntes nämligen kontroll i detta avseende kunna lättare och mera effektivt genomföras.

Departementschefen upptog vidare, såsom redan omnämnts, till bemötande de invändningar, vilka tidigare gjorts mot den förslagna reformen och kunde antagas fortfarande komma att mot densamma framställas. I fråga härom anser jag mig emellertid kunna inskränka mig till att hänvisa till förenämnda anförande till statsrådsprotokollet den 31 januari 1919.

Redan tidigare förhandenvarande principiella och praktiska skäl tala enligt min mening för ett förverkligande snarast möjligt av ifrågavarande så många gånger framförda reformkrav. Emellertid torde det tillåtas mig att i detta sammanhang erinra om ännu en omständighet, vilken synes mig härutinnan vara av en viss betydelse. Sedan förslag i ämnet senast förelades riksdagen, hava allmänna val till riksdagens andra kammare för första gången ägt rum enligt nu gällande valrättsbestämmelser och jämväl första kammaren<sup>3</sup> har genom till densamma förrättade nyval erhållit en i viss mån ändrad sammansättning. Även av detta skäl finner jag mig böra hemställa, att frågan göres till föremål för proposition till innevarande års lagtima riksdag.

Vad angår det sätt, varpå den öppna omröstningen bör anordnas, synes mig ett nytt förslag i ämnet böra ansluta sig till 1920 års proposition, dock med iakttagande av det ändringsförslag, som beträffande en viss detalj framlades av konstitutionsutskottet vid nämnda års riksdag och om vilket jag i detta sammanhang torde få erinra. Med anledning av en i första kammaren av herr Wavrinsky väckt motion, nr 16, föreslog utskottet, att rörande sättet för omröstningen skulle i § 60 mom. 2 riksdagsordningen föreskrivas, att omröstning skulle verkställas efter namnupprop eller på annat sätt, varom i reglementariska föreskrifter för riksdagen bestämmes; och hade utskottet i sammanhang härmed utarbetat utkast till ändrad lydelse av § 2 i nämnda reglementariska föreskrifter. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle omröstningen ske efter namnupprop. Med

den av utskottet valda formuleringen avsågs att möjliggöra, att, därest riksdagen skulle efter vunnit erfarenhet finna ändring av omröstningssättet behöfelig, sådan ändring skulle kunna vidtagas utan den särskilda procedur, som kräves för grundlagsändringar. Redan vid samma riksdag föreslogs av nyssnämnde motionär, motionen nr 17, vidtagande av åtgärd för utredning om lämpligheten att vid omröstning i riksdagen använda elektrisk voteringsmaskin, vilket förslag emellertid icke föranledde någon riksdagens åtgärd. Då vad konstitutionsutskottet vid 1920 års riksdag sålunda i omförmälda hänseende föreslagit synes mig förtjänt av beaktande samt det icke läser vara ägnat att väcka betänkligheter att åt riksdagen överlämna avgörandet om eventuell ändring av själva metoden för omröstnings verkställande, därest annan dylik metod än efter namnupprop skulle komma i fråga, har jag ansett det nya förslaget i vad detsamma avser ändrad lydelse av § 60 mom. 2 riksdagsordningen böra erhålla en med nämnda utskottsförslag överensstämmande avfattning. I övrigt har jag icke funnit anledning föreslå någon ändring i 1920 års förslag.»

Föredraganden hemställer, att förslag till ändrad lydelse av §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen, med ovan angivna undantag lika lydande med förenämnda förslag till 1920 års riksdag, måtte föreläggas riksdagen till prövning i grundlagsenlig ordning.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall; och förordnar, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

*N. Cervin.*

---